

Miejsce na identyfikację szkoły

ARKUSZ PRÓBNEJ MATURY Z OPERONEM WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

POZIOM PODSTAWOWY

Czas pracy: 120 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron (zadania 1–26). Ewentualne braki zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora.
5. Błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.

Życzymy powodzenia!

LISTOPAD
2011

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **100 punktów**.

Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

Zakreśl w zadaniach 1–6 jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 1. (1 pkt)

Grupy społeczne ze względu na rodzaj zorganizowania dzieli się na:

- A. małe i duże.
- B. pierwotne i wtórne.
- C. zamknięte i otwarte.
- D. formalne i nieformalne.

Zadanie 2. (1 pkt)

Przeciwnikiem powoda w procesie cywilnym jest:

- A. oskarżyciel posiłkowy.
- B. prokurator.
- C. pozwany.
- D. oskarżony.

Zadanie 3. (1 pkt)

Organizacja, której organem wewnętrznym jest Rada Bezpieczeństwa, to:

- A. Sojusz Północnoatlantycki.
- B. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.
- C. Unia Europejska.
- D. Organizacja Narodów Zjednoczonych.

Zadanie 4. (1 pkt)

Forma demokracji pośredniej w Polsce to:

- A. wybory parlamentarne.
- B. obywatelska inicjatywa ludowa.
- C. referendum ogólnokrajowe.
- D. referendum lokalne.

Zadanie 5. (1 pkt)

Członkowie organizacji terrorystycznej wyznający fundamentalizm islamski przynależą do:

- A. Irlandzkiej Armii Republikańskiej.
- B. Kraju Basków i Wolności (ETA).
- C. Hamasu.
- D. Frakcji Czerwonej Armii.

Zadanie 6. (1 pkt)

Normy społeczne określające dobro i zło to normy:

- A. prawne.
- B. moralne.
- C. formalne.
- D. obyczajowe.

Zadanie 7. (3 pkt)

Zapisz w tabeli cenzus wiekowy, który obowiązuje przy kandydowaniu do wymienionych organów konstytucyjnych Rzeczypospolitej Polskiej.

	Organ konstytucyjny	Cenzus wiekowy
A.	Prezydent RP	
B.	Senat RP	
C.	Sejm RP	

Zadanie 8. (4 pkt)

Zapisz w tabeli nazwy opisanych aktów prawnych. Skorzystaj z propozycji podanych poniżej. konstytucja, ustawa, rozporządzenie, akty prawa miejscowego, ratyfikowane umowy międzynarodowe

	Opis aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego
A.	Akt normatywny wydawany na podstawie ustawy i wykonywany przez odpowiednią instytucję wykonawczą.	
B.	Akt prawny o charakterze ogólnym, uchwalany przez parlament w określonym trybie.	
C.	Akty prawne obowiązujące na obszarze działania organu, który go wydał. Jest wydawany przez wojewodę i organy samorządu terytorialnego.	
D.	Najważniejszy dokument w państwie, określający ustroj i kompetencje organów państwowych.	

Zadanie 9. (4 pkt)

Do podanych nazw organów Unii Europejskiej przyporządkuj właściwy opis.

- A. Komisja Europejska
B. Parlament Europejski
C. Rada Europejska
D. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

- Pełni funkcję m.in. opiniodawczo-doradczą i jest wybierany co 5 lat w wyborach powszechnych.
- Rozstrzyga spory między państwami UE i bada zgodność aktów prawnych wydawanych przez organy z traktatami założycielskimi.
- Kontroluje wszystkie wpływy i wydatki instytucji unijnych. Bada prawidłowość przychodów i rozchodów budżetu wspólnotowego.
- To organ wykonawczy o charakterze kolegialnym, działający wyłącznie w interesie Unii Europejskiej.
- Zbiera się przeważnie dwa razy w ciągu półrocza. W jego skład wchodzi szefowie rządów i państw Unii Europejskiej.

A.	B.	C.	D.

Zadanie 10. (4 pkt)

Przyporządkuj podanym postawom charakteryzującym sposób funkcjonowania jednostki w grupie właściwe opisy.

- A. konformizm
- B. oportunizm
- C. nonkonformizm
- D. antykonformizm

1. postawa uległa, przyjmująca za własne wszystkie normy społeczne, a jednocześnie odrzucająca zasady współżycia społecznego
2. przestrzeganie reguł mimo ich nieuznawania, gotowość do rezygnacji z własnych zasad ze względu na doraźne korzyści
3. bezrefleksyjne odrzucanie wszystkich obowiązujących norm społecznych
4. podporządkowanie się jednostki normom, wartościom, poglądom i wzorcom zachowań
5. krytyczny stosunek jednostki do reguł postępowania obowiązujących w grupie

A.	B.	C.	D.

Zadanie 11. (4 pkt)

Przyporządkuj podanym stanom wyłączającym odpowiedzialność karną właściwe opisy.

- A. niepoczytalność
- B. obrona konieczna
- C. rozkaz
- D. stan wyższej konieczności

1. poświęcenie cudzego dobra, aby zapobiec zagrożeniu dobra społecznego lub dobra jednostki
2. przeprowadzenie eksperymentu medycznego, który może przynieść duże korzyści medyczne lub gospodarcze, jeśli uczestnik eksperymentu robi to dobrowolnie
3. uchyla odpowiedzialność karną, jeśli żołnierz lub policjant nie wiedział, że popełniając czyn, popełnia przestępstwo
4. sytuacja, w której człowiek nie rozumie znaczenia swoich czynów lub nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem
5. działanie, które zmierza do odparcia zamachu na dobro społeczne lub dobro jednostki, a człowiek podejmuje działania, które w innych okolicznościach byłyby karane

A.	B.	C.	D.

Zadanie 12. (4 pkt)

Przyporządkuj podanym prezydentom Rzeczypospolitej Polskiej wydarzenia, które nastąpiły podczas ich kadencji.

- A. Wojciech Jaruzelski
- B. Lech Wałęsa
- C. Aleksander Kwaśniewski
- D. Lech Kaczyński

1. Polska stała się państwem uzależnionym od ZSRR.
2. Wszedł w życie Traktat lizboński.
3. Zmieniono nazwę państwa z „Polska Rzeczpospolita Ludowa” na „Rzeczpospolita Polska”.
4. Polska weszła do Paktu Północnoatlantyckiego oraz Unii Europejskiej.
5. Odbyły się pierwsze w pełni wolne wybory do Sejmu.

A.	B.	C.	D.

W zadaniach 13–15 rozstrzygnij, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe. W tabeli obok każdego zdania wpisz odpowiednio określenia: *prawda* lub *fałsz*.

Zadanie 13. (4 pkt)

	Sądy i trybunały	Prawda/Falsz
A.	Sąd Najwyższy to organ sądowy, który sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych.	
B.	W sądownictwie powszechnym sądy okręgowe rozpatrują apelacje od orzeczeń sądów rejonowych.	
C.	Wojskowe sądy garnizonowe są sądami pierwszej instancji w sądownictwie wojskowym.	
D.	Trybunał Stanu jest organem sądowym, który orzeka o odpowiedzialności najwyższych urzędników państwowych, w tym prezydenta RP, za naruszenie konstytucji lub ustaw.	

Zadanie 14. (4 pkt)

	Małżeństwo i rodzina	Prawda/Falsz
A.	Małżeństwo monogamiczne to takie, w którym jest więcej niż dwoje partnerów.	
B.	Intercyza to umowa małżeńska, dzięki której wprowadza się wspólnotę majątkową.	
C.	Adopcja to inaczej przysposobienie. Dziecko zostaje przyjęte do rodziny, jednak nie ma żadnego prawa dziedziczenia po rodzicach adopcyjnych.	
D.	Rodzina nuklearna to inaczej rodzina mała, w której występują dwa pokolenia: rodzice oraz dzieci.	

Zadanie 15. (4 pkt)

	Doktryny polityczne	Prawda/Falsz
A.	Liberalizm to indywidualistyczna koncepcja człowieka, według której jest on najwyższą wartością, a jego wolność może być ograniczona wyłącznie wolnością drugiego człowieka.	
B.	Konserwatyzm postuluje istnienie silnego państwa gwarantującego ład społeczny, którego fundamentem jest zdrowa, trwała i wielodzietna rodzina.	
C.	Chrześcijańska demokracja opowiada się za silnym interwencjonizmem państwa w gospodarkę oraz ograniczeniem własności prywatnej na rzecz własności państwowej.	
D.	Socjaldemokracja wyznaje takie wartości, jak równość i sprawiedliwość społeczna, oraz opowiada się za wolnym, niczym nieograniczonym rynkiem i podatkiem liniowym.	

Zadanie 16. (4 pkt)

Dopisz pod zamieszczonymi zdjęciami polityków pełne nazwy partii, z którymi są oni związani.

A.

B.

C.

D.

Zadanie 17. (3 pkt)

Uzupełnij tabelę. Podaj po dwa przykłady praw do każdej generacji praw człowieka.

Generacja praw człowieka	Przykłady praw
pierwsza	1. 2.
druga	1. 2.
trzecia	1. 2.

Zadanie 18. (3 pkt)

Na podstawie zdjęcia oraz własnej wiedzy wykonaj polecenia.

a) Podaj nazwę subkultury przedstawionej na zdjęciu.

.....

b) Napisz, w którym państwie ta subkultura powstała.

.....

c) Podaj, w którym dziesięcioleciu XX wieku powstała ta subkultura.

.....

Zadanie 19. (3 pkt)

Podaj pełne polskie nazwy wymienionych organizacji wyspecjalizowanych ONZ.

WHO –

ILO –

FAO –

Zadanie 20. (10 pkt)

Na mapie liczbami 1–5 oznaczono państwa europejskie.

Wpisz do tabeli nazwy zaznaczonych państw i określ ich członkostwo w organizacjach międzynarodowych, wpisując TAK lub NIE.

	A.	B.	
	Nazwa państwa	Przynależność do	
		UE TAK/NIE	NATO TAK/NIE
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Zadanie 21. (6 pkt)

Rozstrzygnij, które z podanych zdań to fakty, a które to opinie.

1. Skrupulatne kontrolowanie tego, jak są wydawane pieniądze, to zarówno prawo, jak i obowiązek donatora.
2. Organizacja Narodów Zjednoczonych zapowiedziała, że w marcu zorganizuje konferencję, w czasie której kraje donatorzy mają się wspólnie zastanowić, jak odbudować zrujnowany kraj.
3. W ocenie ekspertów z UNDP (Program NZ ds. Rozwoju) Haiti pod względem poziomu rozwoju bliżej jest do krajów Afryki Subsaharyjskiej niż Ameryki Południowej.
4. Tutaj też kluczowa jest rola lokalnego partnera, który zna realia i potrafi ocenić, czy np. wystawiane faktury nie zostały zawyżone, a pieniądze – zdefraudowane.
5. Haitańczycy mogą czerpać z ich doświadczenia – inwestować w powszechną edukację, walczyć z korupcją – ale przepisu na sukces nie znajdują.
6. Na pomoc Haiti spieszą organizacje pozarządowe, które na własną rękę zebrały kilkaset milionów dolarów.

Źródło: http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,7513434,Jak_postawic_Haiti_na_nogi.html.

fakty			
opinie			

Zadanie 22. (5 pkt)

Na podstawie fragmentu kodeksu pracy wykonaj polecenia.

Art. 177

- § 1. Pracodawca nie może wypowiedzieć ani rozwiązać umowy o pracę w okresie ciąży, a także w okresie urlopu macierzyńskiego pracownicy, chyba że zachodzą przyczyny uzasadniające rozwiązanie umowy bez wypowiedzenia z jej winy i reprezentująca pracownicę zakładowa organizacja związkowa wyraziła zgodę na rozwiązanie umowy.
- § 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do pracownicy w okresie próbnym nieprzekraczającym jednego miesiąca.
- § 3. Umowa o pracę zawarta na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy albo na okres próbny przekraczający jeden miesiąc, która uległaby rozwiązaniu po upływie trzeciego miesiąca ciąży, ulega przedłużeniu do dnia porodu.
- § 3¹. Przepisu § 3 nie stosuje się do umowy o pracę na czas określony zawartej w celu zastępstwa pracownika w czasie jego usprawiedliwionej nieobecności w pracy.
- § 4. Rozwiązanie przez pracodawcę umowy o pracę za wypowiedzeniem w okresie ciąży lub urlopu macierzyńskiego może nastąpić tylko w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy. Pracodawca jest obowiązany uzgodnić z reprezentującą pracownicę zakładową organizacją związkową termin rozwiązania umowy o pracę. W razie niemożności zapewnienia w tym okresie innego zatrudnienia, pracownicy przysługują świadczenia określone w odrębnych przepisach. Okres pobierania tych świadczeń wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą uprawnienia pracownicze.
- § 5. Przepisy § 1, 2 i 4 stosuje się odpowiednio także do pracownika-ojca wychowującego dziecko w okresie korzystania z urlopu macierzyńskiego.

Art. 178

- § 1. Pracownicy w ciąży nie wolno zatrudniać w godzinach nadliczbowych ani w porze nocnej. Pracownicy w ciąży nie wolno bez jej zgody delegować poza stałe miejsce pracy ani zatrudniać w systemie czasu pracy, o którym mowa w art. 139. [...]

Art. 180

§ 1. Pracownicy przysługuje urlop macierzyński w wymiarze:

- 1) 20 tygodni w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie,
- 2) 31 tygodni w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie,
- 3) 33 tygodni w przypadku urodzenia trojga dzieci przy jednym porodzie,
- 4) 35 tygodni w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie,
- 5) 37 tygodni w przypadku urodzenia pięciorga i więcej dzieci przy jednym porodzie.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Co najmniej 2 tygodnie urlopu macierzyńskiego mogą przypadać przed przewidywaną datą porodu.

§ 4. Po porodzie przysługuje urlop macierzyński niewykorzystany przed porodem aż do wyczerpania okresu ustalonego w § 1.

§ 5. Pracownica, po wykorzystaniu po porodzie co najmniej 14 tygodni urlopu macierzyńskiego, ma prawo zrezygnować z pozostałej części tego urlopu; w takim przypadku niewykorzystanej części urlopu macierzyńskiego udziela się pracownikowi-ojcu wychowującemu dziecko, na jego pisemny wniosek.

Źródło: Kodeks pracy, ustawa z 26 czerwca 1974 roku (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94).

a) Podaj dwie okoliczności, w których pracodawca może rozwiązać umowę o pracę z pracownicą będącą w ciąży.

1.
.....
2.
.....

b) Wyjaśnij, w jakich okolicznościach pracownicy przysługuje urlop macierzyński trwający dłużej niż 20 tygodni.

-

c) Wymień dwa warunki niezbędne, by pracownik-ojciec mógł otrzymać część urlopu macierzyńskiego.

1.
.....
2.
.....

Zadanie 23. (3 pkt)

Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia.

Badania socjologiczne wskazują, że na tle innych krajów Unii Europejskiej mamy najwyższy odsetek kobiet, które zdecydowały się na samozatrudnienie. [...]

Ważne jest też to, że kobiety prowadzące własną działalność – mające na przykład małe biuro rachunkowe, księgowe czy wykonujące prace biurowe dla kogoś, ale we własnym domu – łatwiej mogą dopasować czas pracy do potrzeb dzieci. Nie ma tu sztywnego i przestarzałego systemu: siedzę w biurze od ósmej

do szesnastej, potem trzaskam drzwiami i mnie nie ma. Pracując w domu, łatwiej można sobie poradzić z odprowadzeniem dziecka do przedszkola, wspólnym odrobieniem lekcji czy innymi rodzinnymi zajęciami. Minusem tej formy pracy jest natomiast to, że samozatrudnieni często przesiadują wieczorami czy w weekendy nad pilnym zleceniem.

Jednak w Polsce, zwłaszcza w ostatnich latach, objawiła się druga, ciemna strona samozatrudnienia. Dotyczy ona tych przypadków, gdy kobiety są zmuszane do zakładania działalności gospodarczej pod groźbą utraty pracy. I choć w świetle prawa takie postawienie sprawy przez pracodawcę jest nielegalne, to w wielu wypadkach pracownice małych zakładów czy biur musiały „przejsć na działalność gospodarczą”, tracąc przywileje związane z umową o pracę, między innymi płatny urlop.

– To kłopot, ponieważ osoba prowadząca własną działalność nie jest w świetle prawa pracownikiem, więc nie chroni jej w żaden sposób kodeks pracy. W tej chwili trwają prace nad ustawą, która tak powinna definiować samozatrudnienie, że takie „przymusowe” praktyki przestaną się opłacać – wyjaśnia minister Kluzik-Rostkowska.

Źródło: *Samozatrudnienie kobiet sposobem na bezrobocie*, 16 listopada 2006, <http://www.kobieta.gov.pl/?1,9,63,200611>.

a) Podaj dwie korzyści, które dają kobietom samozatrudnienie.

1.
.....
2.
.....

b) Wyjaśnij, w jakich okolicznościach wymusza się na kobiecie rozpoczęcie działalności gospodarczej.

.....
.....

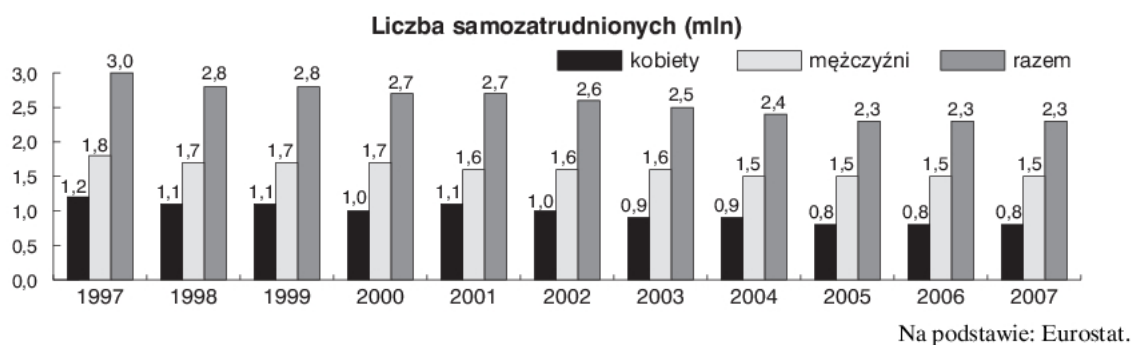
c) Podaj jeden przywilej, który traci osoba przy przejściu na działalność gospodarczą.

.....
.....

Zadanie 24. (6 pkt)

Na podstawie danych statystycznych i własnej wiedzy wykonaj polecenia.

Wykres 1

*Wiedza o społeczeństwie. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”*

a) Określ tendencję widoczną w wielkości samozatrudnienia kobiet w latach 1997–2007.

.....

.....

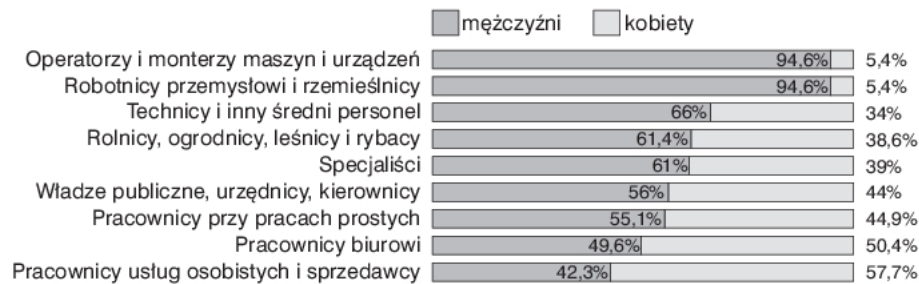
b) Podaj jedną przyczynę, z której twoim zdaniem wynikała ta tendencja.

.....

.....

Wykres 2

Udział samozatrudnionych kobiet w liczbie zarejestrowanych działalności gospodarczych w danym sektorze zatrudnienia

Na podstawie:
Eurostat.

c) Określ, w którym sektorze zatrudnienia procentowy udział samozatrudnionych kobiet i mężczyzn jest najbardziej wyrównany.

.....

d) Wymień, który sektor zatrudnienia pracowników samozatrudnionych jest najsilniej sfeminizowany, a który zdominowany przez mężczyzn. Napisz, czego odzwierciedleniem jest taki stan rzeczy.

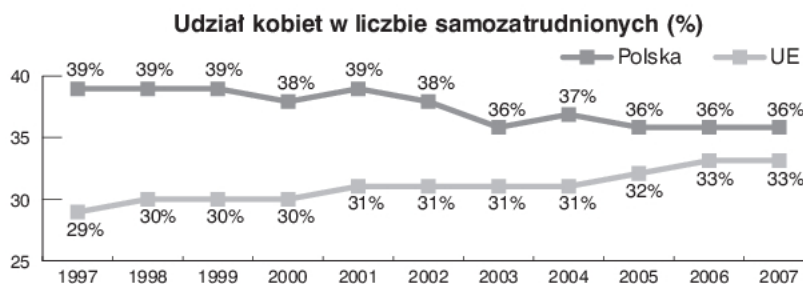
.....

.....

.....

.....

Wykres 3

Na podstawie: Eurostat.

e) Napisz, jaką tendencję udziału kobiet w liczbie samozatrudnionych dostrzegasz w Polsce, a jaką w Unii Europejskiej.

.....

.....

Zadanie 25. (5 pkt)

Na podstawie danych CBOS-u i własnej wiedzy wykonaj polecenia.

Tabela 1

Czy Pan(i) osobiście bardziej szanuje:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi mężczyzn	Odpowiedzi kobiet
	w procentach		
kobiety pracujące zawodowo	15	13	16
gospodynie domowe, kobiety niepracujące zawodowo	5	7	4
nie ma różnicy	76	75	77
trudno powiedzieć	4	5	3

Na podstawie: www.cbos.pl.

a) Wyjaśnij, czym różnią się od siebie odpowiedzi mężczyzn i kobiet dotyczące szacunku wobec kobiet pracujących zawodowo oraz kobiet niepracujących zawodowo.

.....

.....

.....

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Odpowiedzi mężczyzn			Odpowiedzi kobiet		
	1995	1998	2006	1995	1998	2006
	w procentach					
większe szanse na awans zawodowy	8	9	9	7	7	8
ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	43	44	35	34	33	25
mniejsze szanse na awans zawodowy	44	41	48	51	54	59
trudno powiedzieć	5	7	8	8	5	8

Na podstawie: www.cbos.pl.

b) Wyjaśnij, jak zmieniły się w latach 1995–2006 odpowiedzi kobiet dotyczące szans na awans zawodowy kobiety w Polsce.

1.
-
2.
-
3.
-

c) Podaj okoliczność związaną z sytuacją międzynarodową, która wpłynęła na wzrost odpowiedzi kobiet w 2006 roku uznających, że kobieta ma większe szanse na awans zawodowy.

.....

.....

Zadanie 26. (11 pkt)

Jesteś członkiem organizacji walczącej o równe szanse kobiet na rynku pracy. Przedstaw Sejmowi projekt działań, których realizacja zwiększyłaby możliwości kobiet. W swoim przemówieniu zaproponuj i uzasadnij cztery różne działania. Wykorzystaj materiały zamieszczone w zadaniach 22–25. Pamiętaj o właściwej formie wypowiedzi.

CZYSTOPIS

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Wiedza o społeczeństwie. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Brudnopis (*nie podlega ocenie*)